

לעילוי נשמה
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

פרשת תולדות

חידושי תורה ושאלות מ - א' ועד ת' על **פרשת השבוע** ועניינא דיומא מהמפרשים מדרשים וכד'
התשובות מסודרות לפי סדר **א-ב**

בפרשה 106 פסוקים = מח לב כבד

יעקב אבינו מתנהג באופן שהשכל שולט על כל האברים שתחתיו, אז הוא מתנהג כמלך, ר"ת **מח לב כבד** לעומת עשוי הרשע שמובל על ידי צרכי הגוף ותאוותיו, והמח נשלט על ידם, הרי הוא כבהמה.

ויעקב נתן לעשו לחם ויזיד עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכרה. (כה לד)
איתא במדרש (ילקו"ש) - הכניס עמו כת של פריצים, אמר: ניכול מדידיה וניחוך עילויה; נאכל משל יעקב ונצחק עליו ורוח הקודש אומר: "ערוך השולחן", סדר פתורא. "צפה הצפית", סדר מנרתא; אית אתרא דקריין למנרתא צפיתא. "קומו השרים", זה מיכאל וגבריאל. "משחו מגן", כתבו הבכורה ליעקב. תני בר קפרא: ולפי שהיו כמשחקים, הסכים הקב"ה עמהן; ומנין שהסכים? דכתיב: **זה אָמַר י-הוה בני בכרי ישראל** (שמות ד כב). תנא: אותו היום נפטר אברהם אבינו, ועשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים לנחם את יצחק אביו. [ומאי שָׁנָא שָׁל עֲדָשִׁים?] אָמַרִי בְּמַעֲרָבָא מְשִׁמִּיָּה דְרַבָּה בַר מְרִי: מָה עֲדָשָׁה זֵו אִין לָהּ פָּה, אָף אָבֵל אִין לֹו פָּה. שהוא יושב ודומם דְבַר אַחַר מָה עֲדָשָׁה זֵו מְגוּלְגֵלַת, אָף אָבִילוֹת מְגוּלְגֵלַת וּמְחַזְרַת עַל פְּאֵי הַעוֹלָם. מאי בינייהו? איכא בינייהו לנחומי בביעי. ביצים אין להם פה אבל אינם מתגלגלים כגלגל. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: חֲמֵשׁ עֲבִירוֹת עֲבַר אוֹתוֹ רְשָׁע בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם - בָּא עַל נַעֲרָה מְאוֹרְסָה, וְהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְכָפַר בְּעֵינָיו, וְכָפַר בְּתַחֲיַית הַמֵּתִים, וְשָׁט אֶת הַבְּכוֹרָה. בָּא עַל נַעֲרָה מְאוֹרְסָה - כְּתִיב הָאָדָם: "כִּי בִשְׂדֵה מִצְעָה". הָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ - כְּתִיב הָאָדָם: "עֵינָיו", וְכִתִּיב הָאָדָם: "אֹזֵן נָא לִי כִּי עֵינָי נִפְשִׁי לְהָרְגִים". וְכָפַר בְּעֵינָיו - כְּתִיב הָאָדָם: "לִמָּה זֶה לִי", וְכִתִּיב הָאָדָם: "זֶה אֵלֵי וְאֶנְהוּ". וְכָפַר בְּתַחֲיַית הַמֵּתִים - דְּכִתִּיב: "הֲנִיחָה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת". וְשָׁט אֶת הַבְּכוֹרָה - דְּכִתִּיב: "וַיִּבְזֵ עֲשׂו אֶת הַבְּכוֹרָה". (בבא בתרא טז:)

כתוב בפסוק חמש פעמים **וי**: **וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתְּ וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ וַיִּבְזֵ** - כנגד חמש עבירות שעבר עשו באותו היום. (אמרות ה)

לָךְ נָא אֶל הַצֹּאן וְקַח לִי מִשֵּׁם שְׁנֵי גְדֵי עִזִּים טָבִים (כו ט)

לכאורה ההדגשה המיוחדת **לָךְ נָא אֶל הַצֹּאן** נראית מיותרת, שהרי רבקה מצווה אותו לקחת **שְׁנֵי גְדֵי עִזִּים** - היכן נמצאים הגדיים אם לא בתוך הצאן?

כתוב במשנה (אבות ה כ) יהודה בן תימא אומר, הוי עז כנמר, וקל כנשר, ורץ כצב, וגיבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים. שלושת המידות הללו שורשן היא זריזות: היינו גבורה, קלות, ריצה - מצויות בקרב שלושת החיות: **צ'בי**, **א'ריה**, **ג'ישר** - שהם ר"ת **צאן**. ציורתה רבקה את יעקב למהר בזריזות מופלגת מתוך מטרה שיספיק להביא את מנחתו ליצחק לפני שיביא עשוי את צידו. לכן רמזה לו שישתמש כעת בשלושת המידות הללו גבורה קלות וריצה על מנת להביאם ליצחק אביו. (בן איש חי - דרושים)

ויעתק משם ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחובות ויאמר פי עתה הרחיב י-הוה לנו ופרינו בארץ. (כו כב)
כתב בעה"ט - כנגד יוון שגזרו שלא יטבלו כדי למונעם מפריה ורביה. ונעשה להם נס ונזדמן להם מקווה לכל אחד ואחד וזהו **ופרינו בארץ**. שלושת המצוות שהיוונים לא נתנו לקיים מרומזים במילה **שמן** - **ש'בת מ'ילה נ'ידה**. יש שנהגו להשים מעט מים בתוך השמן לרמז על הנס הגדול שנזדמן להם מעיין מים בבית כל אחד מישראל.

ויעתר יצחק לי-הוה לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו י-הוה ופתה רבקה אשתו. (כה כא) פרש"י - הרבה והפציר בתפלה. כמה תפילות התפללו יצחק ורבקה?

מצינו שמשא רבינו התפלל **תקט"ו** (515) תפילות כמנין **וְאֶתְחַנֵּן** והקב"ה אמר לו **רַב לָךְ אֵל תוֹסֵף דְבַר אֵלֵי עוֹד בְּדָבָר הַזֶּה** (דברים ג כו) **יצחק** בגימטריא 208, **רבקה** בגימטריא 307, סה"כ 515, לומר לך שיצחק ורבקה התפללו 515 תפילות עד שנענו. (פרפראות לחכמה)

כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך י-הוה צבאות הוא. (מלאכי ב ז) איתא בגמרא - אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מאי דְכִתִּיב: "כִּי שִׁפְתֵי כַהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מַלְאָךְ ה' צְבָאוֹת הוּא". אִם דּוֹמָה הָרַב לְמַלְאָךְ ה' - יִבְקְשׁוּ תוֹרָה מִפִּיו, וְאִם לֹאוּ - אֵל יִבְקְשׁוּ תוֹרָה מִפִּיו. ואפילו הוא גדול בתורה אין ללמוד ממנו. (מועד קטן יז.)

כתב הרמב"ם - הרב שאינו הולך בדרך טובה אף על פי שחכם גדול הוא וכל העם צריכין לו אין מתלמדין ממנו עד שובו למוטב שנאמר כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא אמרו חכמים אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו אם לאו אל יבקשו תורה מפיהו.

למ"ד מ"ם מ"ם נו"ן - למד תורה מפי מלמד נאמן, שצריך ללמוד תורה מפי תלמיד חכם שדומה למלאך בטהרה ובמעשים טובים, ונאמן בתורתו - לפי שנאה דורש ונאה מקיים, וזהו שאמר הכתוב **כי שפתי כהן וגו'**, ואמרו אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו וכו' (אור זרוע אלפא ביתא סימן לה)

שאלות

- א. **וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ בְלָבוֹ וַיִּקְרְבוּ יָמֵי אַבְלָל אָבִי וְאַהֲרֹנָה אֶת יַעֲקֹב אָחִיו.** (כו מא) מדוע נאמר ימי אבל אבי ולא ימי פטירת אבי. לשם מה לו לחכות.
- א. **וַיִּתְרַד יַצְחָק תְּרַדָּה גְדֹלָה עַד מָאֵד וַיֹּאמֶר מִי אֶפֹּאֵה הוּא הִצֵּד צִיד וַיָּבֵא לִי וְאָכַל מִפֶּלֶל בְּטָרֶם תְּבוּאָה וְאַבְרָכָהּוּ גַם בְּרוּךְ יְהִיָּה.** (כו לג) מדוע סירב יצחק לאכול גם מהמטעמים שהכין עשיו.
- ב. רבקה חיה קל"ג שנים. מי עוד חיו קל"ג שנים.
- ב. **וַתֹּאמֶר רַבְקָה אֶל יַצְחָק קְצֹתִי בְּחַיֵּי מִפְּנֵי בְנֹת תָּת** (כו מו) מה הטעם שנכתב בספר תורה ק' זעירא (קטנה).
- ג. **וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּה וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וְתַלְוֶה לְדָרָשׁ אֶת יְ-הוָה.** (כה כב) פרש"י - גְדוֹל צַעַר הָעֵבֹר. לכאורה קשה מדאיתא בחז"ל (מד"ר שמות ב) שנשים צדקניות לא היו בפתקא של חוה. ואין להם צער עיבור ולידה.
- ד. **וַיֵּצֵא הָרֵאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי בְּלוֹ פְּאֻדָּתָהּ שֶׁעַר וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֲשׂוּ.** (כה כה) תרגום יונתן - וּנְפַק קַדְמָאָה סוּמוּקְרֵי פוּלִיָּה כְּכִילֵן דְּשִׁיעַר וּקְרֹי שְׁמִיָּה עֲשׂוּ מִן בְּגִלְלָה דְּאֲתָתְלִיד פוּלִיָּה גְמִיר בְּשֶׁעַר רִישָׁא וְדִיקְנָא וְשִׁינִי וְנִכְיִן. ביאור - ויצא הראשון אדמוני, ונקרא שמו עשיו בגלל שנולד כולו גמור בשערות ראשו וזקנו עם שיניים וחניכיים. מהו ההסבר לזה שעשיו נולד עם שיניים.
- ה. **וַעֲמָה שָׂא נָא כְּלִיד תְּלִיף וְקִשְׁמָה וַיֵּצֵא הַשְּׂדֵה וַצֹּדָה לִי צִידָה [צִיד].** (כו ג) מה הטעם שכתוב צידה וקרי צִיד.
- ו. ראייה בפרשה שהנושא אישה צריך שיבדוק באחיה, לפי שרוב הבנים דומים לאחי האם.
- ו. ראייה בפרשה שהמבקש רחמים על חבריו בפניו אינו צריך להזכירו בשמו.
- ז. **וַיִּלְךָ עֲשׂוּ אֶל יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת מְחֶלֶת בַּת יִשְׁמָעֵאל** (כה ט) וכי מחלת שמה והלא בשמת שמה אלא שנמחלו לו כל עונותיו. (ירושלמי ביכורים ג) על מי מסופר שלא רצה להתמנות על הציבור מחמת ענותנותו עד שהתחדש לו שמי שמתמנה על הציבור מוחלים לו על עונותיו. ואז הסכים להתמנות.
- ח. **וְכָל הַבָּאֵרֶת אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי אָבִיו בְּיָמֵי אַבְרָהָם אָבִיו סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֶפֶר.** (כו טו) מה הטעם שסתמום פלשתים.
- ט. כמה שנים למדו תורה שלושת האבות יחד אברהם יצחק ויעקב, בכל יום ולילה חמש עשרה שעות.
- י. דברים שמכוסים [נעלמים] מבני אדם.
- כ. **וַיַּעַשׂ גַּם הוּא מִטְעָמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקָם אָבִי וַיֹּאכַל מִצִּיד בְּנוֹ בְּעֶבֶר תְּבַרְכֵנִי נִפְשָׁךְ.** (כו לא) איזה 'מטעמים' הכין עשיו לאביו יצחק.
- כ. **וַיִּתְרַד יַצְחָק תְּרַדָּה גְדֹלָה עַד מָאֵד וַיֹּאמֶר מִי אֶפֹּאֵה הוּא הִצֵּד צִיד וַיָּבֵא לִי וְאָכַל מִפֶּלֶל בְּטָרֶם תְּבוּאָה וְאַבְרָכָהּוּ גַם בְּרוּךְ יְהִיָּה.** (כו לג) פרש"י - ומדרשו ראה גיהנם פתוחה מתחתיו. תרגום יונתן - וַאֲדַעְזַע יַצְחָק וְעִזּוּע סָגִי כְּדִי שְׁמַע יַת קְלִיָּה דְּעֵשָׂו וְרִיחַ תְּבִשְׁלִיָּה עֲלַת בְּאִפּוּי הִי כְּרִיָּקָא דִּיקְדַת גִּיהֵנָם. מדוע רק כאן מתגלה ליצחק מיהו עשיו, ואילו עד עכשיו נִאָּהַב יַצְחָק אֶת עֲשׂוּ כִּי צִיד בְּפִיו (כה כח) וכתוב וַיְהִי עֲשׂוּ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שְׂדֵה (כה כז) פרש"י - לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן כסבור אביו שהוא מדקדק במצות.
- ל. מספר הכתרים של מלכי כנען ונשיאי ישמעאל וכתרו של יוסף שניתלו על ארונו של יעקב והוא רמז לנרות שמדליקים בחנוכה.
- מ. אחרון הנביאים, מנביאי התרי עשר בימי בית המקדש השני, ומאנשי כנסת הגדולה. אחריו פסקה הנבואה מעם ישראל.
- מ. איזה יין פסול לקידוש בשבת ויום טוב. (לא נגע בו גוי, הופרשו תרומות ומעשרות, לא עורלה)
- נ. וַיִּגְדְּלוּ הַבָּעֲרִים וַיְהִי עֲשׂוּ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שְׂדֵה. (כה כז) תרגום יונתן - וַרְבִּיאוּ טְלִיָּא וְהָנָה עֲשׂוּ גְבַר נַחְשִׁירְכֹן לְמַצוֹד עוֹפֵן וְחִינוּן גְּבַר נְפִיק חֶקֶל קְטִיל נְפִשִׁין דְּהוּא קְטִיל יַת נְמֻרֹד וַיַּת חֲנוּף בְּרִיָּה. ביאור המילה נַחְשִׁירְכֹן.
- ס. **וַיִּמְכֹּר אֶת בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב. וַיַּעֲקֹב נָטַם לְעֲשׂוּ לְחֶם וַיִּזְוֶד עֲדָשִׁים** (כה לג-לד) בשעת המכירה יעקב ועשיו היו בני ט"ו וסמוכים על שולחן אביהם, כיצד קנה יעקב את הבכורה על ידי מכירת דבר שאינו שלו.
- ע. **וַתִּקַּח רַבְקָה אֶת בְּגָדֵי עֲשׂוּ בְּנֵה הַגְּדָל הַחֲמֹלֶת אֲשֶׁר אֲתָה בְּכִית וַתַּלְבֵּשׁ אֶת יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן** (כו טו). תרגום אונקלוס - דְּכִנְיָתָא דְּהֵינּוּ דְּהַחֲוֹרוֹת. ממה היו עשויים הבגדים? מדוע מגדירים טהורות? כיצד לבש יעקב את אבינו את בגדיו של עשיו הרשע שלכאורה טימא אותם.
- פ. **וַיֹּאמֶר הֲנֵה נָא זָקַנְתִּי לֹא יְדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי.** (כו ב) מדוע דווקא כעת נתיירא יצחק מיום המיתה.
- צ. **וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּה וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וְתַלְוֶה לְדָרָשׁ אֶת יְ-הוָה.** (כה כב) פרש"י - לְבִית מְדַרְשׁוֹ שֶׁל שָׁם שְׁיָגִיד לָהּ מַה תְּהָא בְּסוּפָה. וכן תרגום יונתן - וַאֲזַלְתְּ לְבֵי מְדַרְשָׁא דְשָׁם רַבָּא לְמַבְעֵיהָ רְחִמִין מִן קְדָם יי. מדוע לא הלכה לבית מדרשו של אברהם אבינו ע"ה, וכן לא לבעלה.
- ק. איזה פרק בתהילים אמר יעקב אבינו בזמן שאמר לו יצחק אביו גְּשָׁה נָא וְאַמְשֶׁךְ בְּנֵי הָאֲתָה זֶה בְּנֵי עֲשׂוּ אִם לֹא. (כו כא)
- ר. בית המקדש השלישי רמוז בפרשה - והוא יבנה בלי ריב ומדון וירד בנוי מן השמים, כדכתיב מְקַדְּשׁ אֶ-לֹהֵי פוֹנְנֵי יְדִיד (שמות טו יז)
- ש. וַיְהִי רַעֲב בְּאַרְצוֹ מְלֶבֶד הָרָעַב הָרֵאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בְּיָמֵי אַבְרָהָם וַיִּלְךָ יַצְחָק אֶל אַבְיִמְלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה. (כו א) וַיִּשְׁקַף אַבְיִמְלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֹלוֹן וַיִּרְא וַיְהִי יַצְחָק מַצְחֵק אֶת רַבְקָה אִשְׁתּוֹ. (כו ה) מדוע לא פרש יצחק מאשתו בשנות רעבונו. וקי"ל אסור לאדם לשמש בשני רעבון (תענית יא).
- ת. מספר השנים משנכנסו לארץ ועד שנחרב בית המקדש הראשון.

תשובות

- א. אבל אסור לעסוק בתורה – כשיעקב יתאבל על אביו הוא לא יהא רשאי לעסוק בתורה, וממילא התורה לא תגן עליו ואז יוכל עשיו להרגו. (כלי יקר)
- א"נ מתבייש היה עשיו להרוג את יעקב לעיני כל. אמר בלבו כשימות אבי אוכל למצוא עילה להרוג אותו בגלל הירושה, מאחר ויעקב קנה את הבכורה יתבע לקבל פי שנים ומתוך הקטטה אהרוג אותו. (אזנים לתורה) ולכך נאמר **וְאַהֲרָגָה אֶת יַעֲקֹב** בעילה שהוא **אָחִי** *
- א. אפיקומן כבר אכל מן הפסח יצחק – ואסור לאכול שום דבר אחריו, כדתנן (פסחים ק"ט:) אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. שני גדיי העיזים שהכינה רבקה היו אחד לקרבן פסח והשני לקרבן חגיגה. והעבודה נעשתה ע"י הבכורות ויעקב קנה את הבכורה. **בָּא אָחִי בְּמִרְמָה וַיִּקַּח בְּרִכְתּוֹ** (כו לה) **בְּמִרְמָה** גימטריא **אפיקומן** (287) **וְאָכַל מִפֶּל כְּבֵר אַכְלֵי אפיקומן**, **מִפֶּל ר"ת מִצָּה כֹּזֵית לֹאֲחֵרוֹנָה**. (אזנים לתורה)
- ב. כן עזאי – ג' שנותיהן שוין. רבקה, קהת וכן עזאי. (חזקוני בשם מדרש ספרי)
- ב. בית המקדש גובהו ק' אמה – ראתה רבקה ברוה"ק שעתיד הבית וההיכל שגובהו מאה אמה להיחרב, מפני עון שיתחתנו בני ישראל בבנות הארץ. לעומת זאת בספר תהילים (פד ד) מופיע ק' רבתי (גדולה) **גַּם צִפּוֹר מְצַאָה בַּיַּת וְדָרוֹר וְדָרוֹר לָהּ**. לפי שדוד המלך התפלל על ההיכל שגובהו ק' אמה שלא יחרב. (רבינו בחיי, בעה"ט)
- ג. גלגול של חוה היתה רבקה ותיקנה אותה והקב"ה אמר לחוה **הֲרַבָּה אֲרָבָה עֲצָבוֹנָה וְהִרְבָּה (ג טז) פרש"י** - זה צער העיבור. לכך היה לה צער העיבור (פרדס שמאי בשם הוהר) *
- ד. דם אמו היה שותה, ומדם האישה נעשה חלב וכאילו שתה חלב ולכן צמחו לו שיניים. איתא בחז"ל כאשר נולד עשיו עקר את הרחם של אמו. (לב אריה)
- ה. ה' הלכות שחיטה – שהייה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור. לפי שציוהו על השחיטה והזחירו מן חמשה דברים המפסידין את השחיטה. (רבינו בחיי) וכן ה' סימני טהרה **בַּעֲרָף** - אינו דורס. אצבע יתירה. זפק. קרקבו נקלף. אינו חולק את רגליו. **וּבַחִיָּה**, מפרסת פרסה. מעלה גרה. ואין לה שינים למעלה. קרניים. ובשרה הולך שתי וערב תחת העוקץ. (בעה"ט) *
- ו. **וַיִּקַּח אֶת מִקְלַת בֵּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֲבִרְהָם אֲחוֹת נְבִיֹת עַל נְשָׁיו לֹאֲשֵׁנָה**. (כח ט) פרש"י - הוסיף רשעה מרשעת על רשעתו מרשעות שכבר היו לו. עשיו שרצה לשאת אותה רצה לוודא שהיא רשעית כמוהו ולכן בדיק באחיה, כשראה שאחיה נביות רשע הסכים לישאנה. (מלבי"ם, טעמא דקרא) **וַיַּעֲמֵר יַעֲקֹב לִי-הֵנָּה לְנֹכַח אֲשֵׁמוּ כִּי עֲקָרָה הוּא** (כה כא) לפי שכתוב **לְנֹכַח אֲשֵׁמוּ** ולא כתוב לנוכה רבקה. והוא משום שאם ההורים רשעים יש קטרוג על החולה. מכיון שאביה של רבקה היה רשע גדול לא היה ראוי להזכיר את שמו בתפילה. (רבי שמעון סופר, מקרא מפריש) *
- ז. רבי זעירא (ירושלמי בכורים פ"ג ה"ג) לפי ששלושה מחולים להם ועונותיהם: גר שנתגיר, העולה לגדולה והנושא אישה.
- ח. חזקה מועילה בארץ – וכדי שלא יחזיק יצחק בהם סתמום. (חזקוני) **א"נ** מתוך הקנאה שנתקנאו בו פלשתים סתמו כל הבארות אשר חפרו בימי אברהם אביו כדי שלא יוכל יצחק להועיל עצמו בהן ולהשקות זריעותיו ומקנהו. (רבינו בחיי).
- ט. ט"ו שנים. יעקב אבינו מעוצם קדושתו התחיל ללמוד תורה מיום שנולד. (מדבר קדמות להחיד"א בשם רבי יהודה החסיד) וכן מצינו אצל משה רבינו שביום שנולד היה הולך ברגליו ומדבר עם אביו ואמו, וכשהיה בן שלושה חודשים היה מתנבא ואומר 'עתיד אני לקבל את התורה מתוך להבי אש'. (מדרש דברים רבה פ"א א)
- י. יום המיתה מתי יהא, יום הנחמה שבו יתנחם מצרותיו, עומק הדין לדעת מהי האמת, אין אדם יודע מה בליבו של חברו, אין אדם יודע במה משתכר, כלומר - באיזה דבר ירוויח ובאיזה יפסיד, ומלכות בית דוד מתי תחזור לישראל, ומלכות רומי חייבת (הרשעה) מתי תכלה. (פסחים נד:)*
- כ. כלב – תרגום יונתן: **וְעֵפִיב מִיִּמְרָא דְּנִי מְנִיָּה צִיָּדָא דְּנִיָּא וְאַשְׁפַּח פְּלָבָא חֲדָא וְקִטְלִיָּה וְעֵבֵד אָף הוּא מְנִיָּה תְּבַשְׁלִין וְאַיְתִי לְאַבּוּי**. *
- כ. כיבד עשיו את אביו בצורה מושלמת – איתא במדרש (ב"ר סה טז) אמר ר' שמעון בן גמליאל: כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה ששימש עשיו את אביו. אני בשעה שהייתי משמש את אבא, הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים; ובשעה שהייתי יוצא לדרך, הייתי יוצא בבגדים נקיים. אבל עשיו, בשעה שהיה משמש את אביו, לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות. אמר: אין כבודו של אבא להיות משמשו, אלא בבגדי מלכות. לפיכך הקב"ה לא הראה ליצחק את מעלליו של עשיו כדי לא לצער. ואולם כעת שהביא לו כלב במקום גדי נפסקה הזכות של המצוה – מיד ראה יצחק גיהנם פתוחה לפניו. (שפת אמת)
- ל. ל"ו כתרם של מלכי כנען ונשיאי ישמעאל וכתרו של יוסף היו על ארונו של יעקב. (סוטה יג.) והוא רמז על אותן ל"ו נרות שמדליקים בחנוכה הבאים להאיר מתוך החשיכה ולגדור הני פרצות שפורצים מלכי כנען ונשיאי ישמעאל. (גר איש וביתו)
- מ. מלאכי – נחלקו חז"ל (מגילה טו א) אודות זיהויו: **י"א** כי הוא מרדכי היהודי ונקרא שמו מלאכי על שם שהיה משנה למלך **וי"א** כי הוא עזרא הסופר וכן כתב בתרגום יונתן (מלאכי א א) **בְּיַד מְלָאכִי דִּיִּתְקַרִי שְׁמִיָּה עֲזָרָא סַפְרָא**. והרמב"ם סובר שמלאכי היה אישיות אחרת.
- מ. מגולה – ושריחו רע, אין מקדשין עליו משום **הַקְרִיבָהוּ נָא לְקַחְתָּהּ** (מלאכי ח) (שו"ע א"ח רע"ב א)
- נ. נחש – ירכן, שהיה סימן נחש על ירכו של עשיו לרמוז כי הוא מסטרא דנחש. (הערות בשם הציוני) **א"נ** נחש – ירך, לפי שהיה צד נשים תחת בעליהם כמעשה נחש שבא על חוה, וירך הוא המתחיל בעבירה. (אמרות ה') *
- ס. סודות הבראה היא שהכין יעקב ליצחק אביו לפי שבאותו יום נפטר אברהם אבינו. וקי"ל אבל אסור לאכול משלו בסעודה ראשונה (שו"ע י"ד שעח סעף א), לפיכך הקנה זאת יצחק לבנו וממילא יכל למכור את הנזיד לעשיו.
- ע. עור של דג אינו משטא – הבגדים היו עשויים מעור הליות ולכן יכול היה ללבוש אותם יעקב ללא חשש (החיד"א) איתא במדרש שהם כתנות עור שעשה הקב"ה לאדם הראשון ועל הכתנות הללו היו מצוירות צורות כל חיות שבעולם וכל זמן שהיה אדם נוגע באחת מהצורות היה החיה היא באה לפניו ועושה בה כל חפצו והכתנות הללו היו עתה של נמרוד וזהו שכתוב בנמרוד **גִּבּוֹר צִיד לִפְנֵי יְ-הוָה** (ט) ואמר עשיו לנמרוד שישאיל לו המלבושים ההם והשאלים לו ונגע בצורת האריה והביאו לפניו והטריף את נמרוד והרגו ונשאר המלבושים בידו. (ר עובדיה מברטנורא)
- פ. פסח היה – ויצחק נולד בפסח (ר"ה י:) והקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום (קידושין לה). לפיכך אמר **לֹא יִדְעַתִּי יוֹם מוֹתִי**. (יסוד התורה)
- צ. צער הוא לאברהם וליצחק – לשמוע שיש לו נכד / בן שמפרנס לצאת על פתחי עבודה זרה. איתא בגמרא (ע"ז יד:) גמירי [למודים אנן] במסורת, שמסכת עבודה זרה של אברהם אבינו ארבע מאה פירקי היווין [ארבע מאות פרקים היו בה]. והיא לא רצתה לצערם. (פענח רזא –) ואין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה. **וַעֲדוּ רַבְקָה הִיִּתָּה צְנוּעָה וְהַסְתִּירָה הַדְּבַר מִבְּעֵלָה וְחַמְיָה וְהִלְכָה אֲצֵל שָׂם**. (ילקוט האובי)
- ק. ק"כ - שִׁיר הַמַּעֲלֹת אֶל יְ-הוָה בְּצַרְתָּהּ לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: יְ-הוָה הֲצִילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת שְׁקָר מִלְּשׁוֹן רַמְיָה. (פרק קכ) רבי אֶלְעָזָר אָמַר, יַעֲקֹב אָמַר הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּשָׂעָה שֶׁאָמַר לוֹ אָבִיו גִּשְׁה נָא וְאַמְשֶׁךְ בְּנִי אֲתָתָה זֶה בְּנִי עֲשׂו אִם לֹא. אִזּוּ [משום] שְׁהִיָּה יַעֲקֹב בְּצָרָה גְדוֹלָה, שֶׁפָּסַד שְׂאֵבֵיו יִפִּיר אוֹתוֹ וַיַּנְדֹּעַ לִפְנָיו. מַה פָּתוּב? וְלֹא הִפִּירוּ כִּי הָיוּ יָדָיו בְּיָדֵי עֲשׂו אֲחִיו שְׁעֵרֵת וַיִּבְרַכְהוּ. אִזּוּ אָמַר, אֶל ה' בְּצַרְתָּהּ לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי. ה' הֲצִילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת שְׁקָר מִלְּשׁוֹן רַמְיָה. זוּהִי הַדְּרָגָה שֶׁעֲשׂו שָׂרוּם בָּהּ, שֶׁהִיא שְׁפַת הַשְּׁקָר [מהוּא]. שְׁפַת שְׁקָר, בְּשָׂעָה שֶׁהִבִּיא אוֹתוֹ הַנְּחֹשׁ קָלְלוֹת עַל הָעוֹלָם, וְבִהְתַּחַמְּוֹת וּבְעַקְמִימוֹת הִבִּיא קָלְלוֹת, שֶׁהַתְּקַלֵּל הָעוֹלָם. (וזהו תולדות דף קמ"ב – מתורגם) *
- ר. רַחֲבוֹת – כתב הרמב"ן: **בָּאֵר מִיָּם חַיִּים** ירמוז לבית א-להים אשר יעשו בניו של יצחק. וקרא הראשון עֲשִׂקַר ירמוז לבית הראשון אשר התעשקו עמנו ועשו אותנו כמה מחלוקות וכמה מלחמות עד שהחריבוהו והשני קרא שמה **שִׁטְנָה** שם קשה מן הראשון והוא הבית השני שקרא אותו כשמו שכתוב בו (עזרא ד ו) **וּבְמַלְכוּת אֲחַשְׁוֶרֶשׁ בְּתַחֲלַת מַלְכוּתוֹ פָּתְבוּ שִׁטְנָה** על יִשְׁבִּי וְהוֹדָה וִירוּשָׁלַם. וכל ימיו היו לנו לשטנה עד שהחריבוהו וגלו ממנו גלות רעה והשלישי קרא **רַחֲבוֹת** הוא הבית העתידי שיבנה במהרה בימינו והוא יעשה בלא ריב ומצה והאל ירחיב את גבולנו כמו שנאמר (דברים יט ח) **וְאִם יִרְחִיב יְ-הוָה אֶת-לְהִיָּה אֶת-גְּבֻלָּהּ** שהוא לעתיד וכתוב בבית השלישי (חזקאל א ז) **וְרַחֲבָה וְנֹסְבָה לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה** ופרינו בארץ שכל העמים יעבדוהו שכם אחד. *
- ש. שובע גדול היה ליצחק. ובשביל רעבון של האמות אין לו לבטל מצוה. (פענח רזא) *
- ת. תת"ן שנים – והוא רמז בפסוק **תַּתְּנָן אֲמַתְּ לְיַעֲקֹב** (מיכה ז כ) בגימטריא **תת"ן** (רבינו יהודה החסיד)

מקורות / חידודים *

- א. יקרבו ימי אבל אבי. תלה הדבר בימי אבל לפי שאבל אסור לעסוק בתורה פקודי י-הנה ישרים משמחי לב (תהלים יט ט) ויצחק אמר ונהיה פאשר תריד (כו מ) דהיינו בזמן שלא יעסקו בתורה ופרקת עלו, וא"כ באבלו ודאי לא יעסוק בתורה ולא יהיה לו דבר המגין עליו ואז ונאמר ואת יעקב אחי ומטעם זה ארו"ל (ברכות מד:) שהאבל צריך שמירה לפי שאין בו התורה המגינה עליו שנאמר (משלי ו כב) בהתהלךך תנחה אמתך בשקבך תשמר עליך. (כלי יקר)
- א"נ - פי' אחר שימות ויקבר שאז הוא התחלת ז' ימי אבלות וחש שלא יהרגו בעוד שלא נקבר אביו כי המת ידע קודם שיסתם הגולל (שבת קנב:) (אוה"ח) שו"ע י"ד שצ"ד ס"ד - כל שלשה ימים יראה האבל כאילו חרב מונחת לו בין כתפיו משלשה ועד שבעה כאילו זקוף כנגדו בקרן זוית משבעה ועד שלשים כאלו עובר לפניו בשוק וכל אותה השנה הדין מתוחה כנגד אותה משפחה ואם נולד בן זכר באותה משפחה נתרפאת כל המשפחה.
- קי"ל דבימי אבלות מדת הדין מתוחה כנגד האבלים. ולכן אמר עשיו שאז יכול לו ח"ו. (פרדס שמאי)
- ג. כתוב בגמרא (סנהדרין צא:) שיצה"ר בא משעת לידה, שאם היה משעת היצירה היה בועט במעי אמו ויוצא. וכתוב בילקוט ראובני שאלו שבבטן יש להם יצה"ר הרי הן מאותן תתקע"ד דורות שנבראו קודם מתן תורה. וא"כ י"ל שהולד היה מהתתקע"ד דורות שקדמו להיברא. (פרדס שמאי ע"פ משכיל לדוד)
- ה. שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור עולים בגימטריא אלף רצ"א שרמז לו קץ דניאל שכתוב וימעת הוסר התמיד ולמת שקוץ שמים ימים אלה מאתים ותשעים. (דניאל יב יא). דהיינו בתשעים ואחד תהיה הצידה גמורה ואמיתית לחיה הרביעית. (פנח רזא)
- כל המבקש רחמים על חברו אין צריך להזכיר שמו. יש להקשות ממה שאמרו בתענית (דף כג) גבי רבי מני שבקש מרבי יצחק בן אלישיב שיתפלל בעד אשתו שתתניפה, ושאלו מה ששמה? ואמר לו חנה, והתפלל תתניפה חנה. ואם תאמר שאני התם שלא היתה לפניו ולא היתה מכירה, הנה מצינו עוד שם (בדף כה) בשיבטא דרבי חנינא בן דוסא דקא בנא ביתא ולא מטו פשוירי, ושאל לה מה ששמה? אמרה לו איכו והתפלל איכו לימטו פשוירי! נמצא דקפיד לזכור את השם בתפילה, וכן משמע בילקוט פרשת חוקת בפסוק (במדבר כא, ב) אם נתן נתן את העם הזה בידי, שאם לא היו רואין בהם ב' דברים הפכיים שבוה נסתפקו מי הם, היו מזכירים שם להדיה בתפילה ואף על פי שהיו לפניהם, נמצא טוב שזכיר שם האדם בתפילתו עליו? ונראה לי בס"ד דאם האדם מתפלל להמשיך לחבריו שפע טובה, אז טוב שזכיר שמו כדי שיהיו אותיות שמו צינורות להמשיך בהם שפע הטובה ההיא, לכן ר' חנינא בן דוסא ורבי יצחק בן אלישיב שאלו על השם והזכירו בתפלתם, אך אם התפילה היא על חולה להסיר החולי ממנו וכיוצא בזה, טוב שלא יזכיר שמו, יען כי כל חולי ויסורין של צרה הבאה על האדם הוא מכח הקליפה הדבוקה באדם, שהוסיף בה כח על ידי עונותיו, וכמו שכתב רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל בפרשת תזריע בענין הצרעת, ואם יתפלל על חולה ובעל יסורין שעומד בצרה ויזכיר שמו, אז המקטרגים ומשטינים יתקנאו, ובפרט כי רוע מזליה, ואז ימצאו לו עלילות קטרוגים מצד עונותיו לעכב רפואתו והצלתו, ולכן כל כהא המתפלל לא יזכר את השם, כדי שלא ירגישו המקטרגים ולא ידעו על מי מתפלל, ועל זה קאמר ר' חנינא המבקש רחמים על חברו אין צריך להזכיר שמו, ויליף זה מתפלה שהתפלל משה רבינו ע"ה על מרים, ולא הוצרך לפרש שמה, ובזה ניחא לישב דקדוק אחר דאמר הש"ס ולא קא מדכר שמה דמרים, וקשא דדי לומר ולא קמדכר שמה, אך פירש דמרים, לומר אף על פי שהיא מרים הצדקת הידועה שאין עליה פחד מצד המקטרגים שהיא צדקת גדולה, עם כל זה נזהר שלא לזכור שמה. (בן יהודע - ברכות לד.)
- י. ואמר ואין אדם יודע מה בלבו כו' דאם הוה יודע הוה כ"א יורד לחיי חברו גם לבטל מחשבתו ואמר ואין אדם יודע במה משתכר כו' משום מפקיעי שערים לאותו דבר שיהוה הכל להוטים אחריו כדי להשתכר בו וע"ז זה יתייקר אותו דבר. ואמר ומלכות בית דוד כו' ומלכות פרס כו' זהו מן הדברים המכוסים כמפורש בספר דניאל סתם הדברים ונתתם הספר וגו' עד עת קץ ופירש"ש שם היינו נבואתו יקידת חיותא ויקבלו מלכותא קדישי עליונין וגו' ונראה דלאו היינו יום נחמה דקאמר לעיל ואפשר דיום נחמה יהיה מקודם בבוא משיח בן יוסף וק"ל. (חידושי אגדות שם.)
- ומה שאמרו ומלכות פרס מתי תפול מדבר על אומה אחרת והמדפיס שינה מחמת הפחד. ומצאתי כתוב דקאי על אומה שקליפתה חזיר דכתיב ביה (ויקרא יא, ז) 'פי מפריס פריסה הוא'. (בן יהודע שם)
- כ. דאמר רבי יהושע בן לוי כל אותו היום הנה עשו צד צבאים וכו' ומלאך בא ומתירן, ועופות ומסכסכו, ומלאך בא ומפריקן. וכל כך למה (משלי יב, כז): והו' אדם יקר חרוץ, כדי שיבוא יעקב שהוא יקרו של עולם ויטל את הברכות, שמעקר העולם חרוצות לו. (ב"ר סז ב)
- ג. ובא וראה, משום שנמשך עשו אחרי אותו נחש, הלא אתו יעקב בעקמימות. כמו הנחש שהוא חכם והוא הולך בעקמימות, כמו שנאמר והנחש הנה ערום וגו', חכם. והמעשים של יעקב כלפיו היו לו כמו נחש, וכך צריך לו כדי למשוך את עשו אחר אותו הנחש, ופרד ממנו, ולא יהיה לו חלק עמו בעולם הזה ובעולם הבא. ושינוי, בא להקדים - הקדים אתה ונהרג אותו. פתוב (הושע יב ד) בפתן עקב את אחיו, שהשנה אותו למטה באותו העקב, והו' שכתוב וידו אוחזת בעקב עשו, ששם את ידו על אותו עקב להכניעו. (זוהר פרשת תולדות דף קלא א)
- ק. פי'ן שאמר יצחק ליעקב (בראשית כז, כא): אשה נא נאמשה בני, נשפכו מים על שוקיו [בבהל, אולא סומקא כאילו מים קרים נשפכו על שוקיו ונרעד בשברון מתנים - מתנות כהונה] והנה לבו רפה כשענה, וזמן לו הקדוש ברוך הוא שני מלאכים אחד מימינו ואחד משמאלו, והיו אוחזין אותו במרפקו כדי שלא יפל, הקדא הוא דכתיב (ישעיה מא, ט): אל תשתע פני אפי א-להיך, אל תשנע. (מד"ר פרשה ס"ה)
- ר. כתב הגר"א באדרת אליהו דברים פרק א, י: והוא גם כן מחבר שמים וארץ כמו שאמרו (כתובות ה). גדולים מעשה צדיקים יותר משמים וארץ שנאמר (ישעיה מח, יג) אף יד יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ובמקדש נאמר (שמות טו, ז) מקדש א-לני פוננו ידך. פירוש, שהכל מה שכווננו, ידיך, שנראה היה שהיו הם עושים ולא היו עושים כלל, כמו שנאמר בארון וכן בבית המקדש (מלכים א ו, ז) אבן שלמה מסע נבנה, שהם מרימים את האבן אבל לא היו המה מרימים אלא שנתן ה' יתברך כח והרים את ידם, וזהו שאמר ידיך כווננו אותם.
- ש. כתב החזקוני - לפי שלא היה רעב רק בארץ היא לבדה הותר לו.

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת

התשובות אינם להלכה למעשה,

הערות והארות יתקבלו בברכה

לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

לקבלת העלון במייל נא לפנות לכתובת ramnadhan018@gmail.com